

механізм недійсності не виписаний законодавцем системно. Як наслідок, концепція недійсності, що зафіксована у дореволюційному трудовому законодавстві, КЗпП 1922 р. потребує переосмислення у ключі можливості сформулювати на рівні нового Трудового кодексу систему норм, що регламентувала б визнання не лише умов трудового договору недійсними але й в цілому трудового договору недійсним (за певних умов), та передбачала визнання недійсними угод в трудовому праві (які все більше з'являються у сучасній трудо-правовій матерії), правові наслідки такої недійсності.

#### *Література*

1. Полное собрание законов. 1903. Собр. III. Т. XXIII. Отд. 1. № 23060.
2. Свод законов. 1913. Т. XI, ч. 2. Ст. 1–228, 541–597.
3. Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства. 1918. № 87–88. Ст. 905.
4. Вавженчук С.Я. Охорона та захист трудових прав працівників: підручник 3-є вид. перероб та доп. Харків: Право, 2021. 592 с.
5. Варшавский К.М. Трудовое право СССР. Л., 1924. 180 с.

УДК 347.78(043.2)

**Вахоньса Т.,** д.ю.н.,  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,  
м. Київ, Україна

### **ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ НОРМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ І ГІГІЄНИ ПРАЦІВНИКІВ**

Норми, які регламентують диференційований підхід до регулювання безпеки і гігієни праці, були відомі ще до утворення Міжнародної організації праці. Підтвердженням цього є прийняття в 1906 році Бернської конвенції про заборону використання білого фосфору при виробництві сірників [1]. Необхідність прийняття таких норм полягає, перш за все, в особливій небезпеці, яку тягне за собою робота з певними матеріалами і речовинами. Нерідко необхідність їх запровадження була продиктована соціальними протестами, які виникали внаслідок професійних захворювань і виробничого травматизму, пов'язаного з використанням тих чи інших засобів виробництва.

Одним з перших актів МОП вважається Конвенція МОП № 13 «Про використання свинцевих білил в малярній справі» [2]. Аналіз цієї Конвенції дозволяє зробити висновок, що ранні акти Міжнародної організації праці не тільки спрямовані на закріплення конкретних

зобов'язань, але і містять в собі обов'язок по створенню нормативно-правового фундаменту регулювання відповідних питань.

При розгляді диференціації в межах функціонування інституту безпеки та гігієни праці, представляє інтерес також Конвенція МОП № 20 «Про нічну роботу в пекарнях» [3]. Вона передбачає заборону на здійснення нічної роботи не тільки для працівників, але і для роботодавців.

Важливим актом щодо розкриття сутності диференціації в межах безпеки і гігієни праці працівників є Конвенція МОП № 28 «Про захист від нещасних випадків працівників, зайнятих на навантаженні та розвантаженні суден» [4]. Положення цієї Конвенції близькі до правил техніки безпеки – оскільки зазначений акт регламентує конкретну сферу діяльності і відрізняється від інших конвенцій. У зв'язку з цим, можна зробити висновок про деяку варіативність у визначенні змісту та конкретизації правових положень для різних за своїм характером робіт.

Наступним актом, який ілюструє суть диференціації, можна назвати Конвенцію МОП № 30 «Про регламентацію робочого часу в торгівлі і в установах» [5]. Важливість цієї Конвенції полягає в тому, що вона закріплює поняття робочого часу як періоду, протягом якого працівники перебувають у розпорядженні роботодавця, причому з цього періоду виключається час відпочинку, під час якого працівники не перебувають в його розпорядженні.

Конвенція МОП № 45 «Про застосування праці жінок на підземних роботах в шахтах будь-якого роду» [6] також свідчить про наявність диференціації в сфері безпеки і гігієни праці. Згідно ст. 2 цієї Конвенції, жодна особа жіночої статі, яким би не був її вік, не може бути використана на підземних роботах в шахтах.

Сутність диференціації норм, що встановлюють умови безпеки і гігієни праці, може бути пов'язана не тільки з конкретною галуззю промисловості, але й з певною категорією працівників, які об'єднані за видом їх діяльності. Це наочно демонструє Конвенція МОП № 55 «Про зобов'язання судновласників у разі хвороби, травми або смерті моряків» [7]. Зазначена Конвенція встановлює зобов'язання, пов'язані з наступними видами ризику: хвороби і травми, що сталися в період між датою початку роботи, встановленої в трудовому договорі і датою закінчення строку найму; смерті, що настала в ті ж терміни, внаслідок результаті хвороби або травми.

Конвенція МОП № 62 «Про техніку безпеки в будівельній промисловості» [8] також акцентує увагу на різному характері норм безпеки та гігієни праці.

Для дослідження диференціації в межах забезпечення безпеки і гігієни праці, доцільно звернутися також до Конвенції МОП №110 «Про умови

праці на плантаціях» [9]. В межах цієї Конвенції, зокрема, в розділі, що закріплює норми про відшкодування внаслідок нещасного випадку на виробництві, вказується необхідність поширення законодавчих положень, що забезпечують компенсацію працівникам, які постраждали від нещасних випадків під час або внаслідок роботи, в рівній мірі як для іноземних так і для своїх громадян.

Конвенція МОП № 115 «Про захист працівників від іонізуючої радіації» [10] встановлює правові основи для забезпечення безпеки й гігієни праці в деяких видах діяльності, де можливий вплив іонізуючої радіації на працівників у процесі їх трудової діяльності.

Відома своїм внеском в різноманіття підстав, за якими здійснюється диференціація в сфері охорони праці і Конвенція МОП № 119 «Про забезпечення машин захисними пристроями» [11]. Зазначена Конвенція передбачає правову регламентацію забезпечення безпеки і гігієни праці при роботі з машинами.

Конвенція МОП № 136 «Про захист від небезпеки отруєння бензолом» [12] також розкриває сутність диференціації в системі безпеки й гігієни праці. Даний акт слід аналізувати з точки зору порядку встановлення норм та їх значення.

Отже, сутність диференціації в межах безпеки і гігієни праці, яка прослідковується на підставі аналізу актів МОП, визначена узагальнюючим критерієм змісту самих норм. Зокрема, можна передбачити кілька можливих підходів до визначення змісту даних норм.

Нормам властива наявність низки обмежень і заборон, специфіка яких полягає в конкретизації правового регулювання на основі диференціації: специфічних ризиків (підрозділяються на ризики, пов'язані з використанням окремих засобів виробництва в роботі і ризики, пов'язані з роботою в умовах впливу негативних факторів); галузей виробництва; суб'єктів, зокрема диференціація за соціальними групами працівників (дорослі чоловіки, дорослі жінки, вагітні та жінки, неповнолітні з можливим поділом на осіб віком до 16 років та осіб віком до 18 років), а також окремо – роботодавці.

Розроблені підстави диференціації дозволяють структурувати наукові знання про норми, що регламентують безпеку й гігієну праці працівників. Вони можуть враховуватися при складанні уніфікованих документів, що містять в собі положення раніше розроблених конвенцій і рекомендацій, а також, будуть сприяти виявленню найбільш актуальних сфер, що потребують розробки або перегляду правового регулювання. Зазначені підстави диференціації повинні застосовуватися в сукупності, оскільки це дозволить створити логічну структуру в рамках уніфікованих актів та більш ефективно забезпечувати безпеку й гігієну праці.

### *Література*

1. Рекомендація щодо застосування Бернської Конвенції 1906 року про заборону використання білого фосфору в сірниковому виробництві № 6: Рекомендація МОП № 6 від 29.10.1919 р. URL: [//zakon.rada.gov.ua/laws/show/993\\_032](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_032).
2. Про свинцеві білила в малярній справі: Конвенція МОП № 13 від 25.10.1921 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_157](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_157).
3. Про нічну роботу в пекарнях: Конвенція МОП № 20 від 08.06.1925 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_082](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_082).
4. Про захист від нещасних випадків працівників, зайнятих на навантаженні та розвантаженні суден: Конвенція МОП № 28 від 26.01.1929 р. (в ред. від 27.04.1932 р.). URL: [http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/993\\_104](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/993_104).
5. Про регулювання робочого часу в торгівлі та в установах: Конвенція МОП № 30 від 28.06.1930 р. URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993\\_152](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_152).
6. Про використання праці жінок на підземних роботах у шахтах будь-якого роду: Конвенція МОП № 45 від 21.06.1935 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_134](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_134).
7. Про зобов'язання судновласників у разі хвороби, травми або смерті моряків: Конвенція МОП № 55 від 24.10.1936 р. (в ред. від 23.02.2006 р.). URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_156](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_156).
8. Про техніку безпеки в будівельній промисловості: Конвенція МОП № 62 від 23.06.1937 р. (в ред. 20.06.1988 р.). URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993\\_313](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_313).
9. Про умови праці на плантаціях: Конвенція МОП № 110 від 04.06.1958 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_015](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_015).
10. Про захист працівників від іонізуючої радіації: Конвенція МОП № 115 від 22.06.1960 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_116](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_116).
11. Про забезпечення машин захисними пристроями: Конвенція МОП № 119 від 25.06.1965 р. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993\\_064](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_064).
12. Про захист від небезпеки отруєння бензолом: Конвенція МОП № 136 від 23.06.1971 р. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993\\_007](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_007).

УДК 349.2(043.2)

**Вишновецька С.В.**, д.ю.н., професор,  
**Вишновецький В.М.**, к.ю.н., доцент,  
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

## **БЕЗПЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ГІДНОЇ ЯКОСТІ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ ПРАЦІВНИКА**

Безпека є початковим природним правом людини. З найдавніших часів безпека є ключовою умовою фізичного існування людини в умовах агресивного навколишнього середовища. Нами вже зверталась увага на те,